

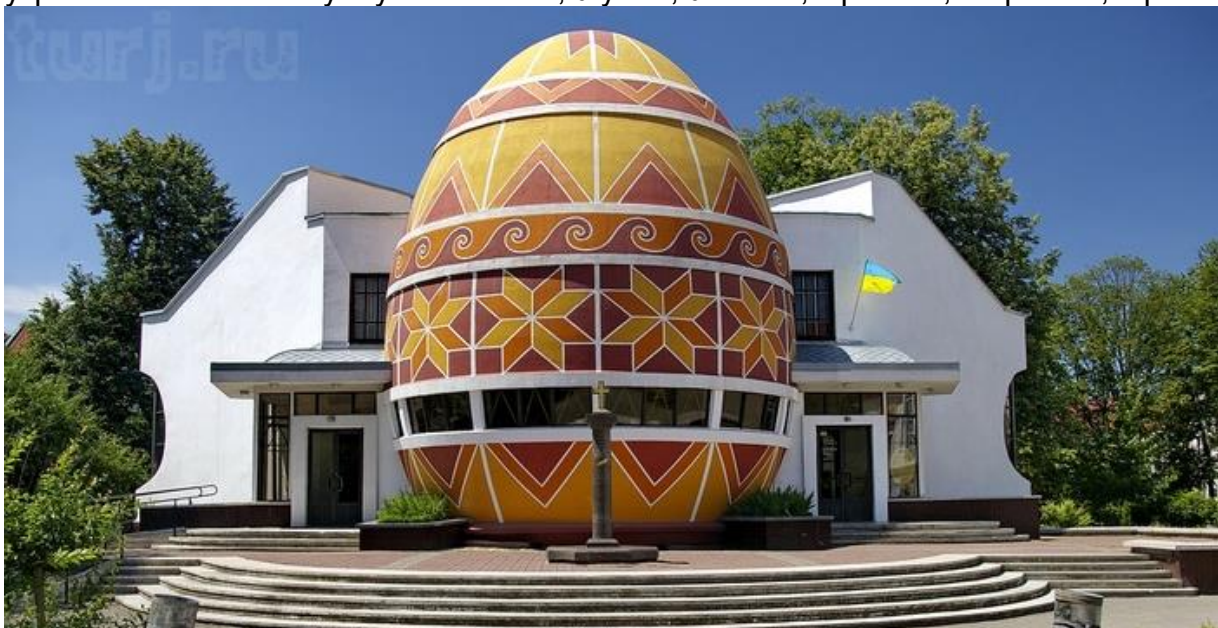
«ПИСАНКА – ЛЮБОВІ Й МИРУ ВІРНА БЕРЕГІННЯ»

Коли береш у руки писанку - це маленьке диво, створене руками, важко собі уявити, що майже таку, можливо, декілька тисяч років тому, тримав у своїх руках далекий пращур, виписуючи на ній сонячні знаки: динамічну фігуру чи витончену спіраль...або раптом посипеться рисочками дощик і засіються крапками зерна, чи «вововими очками» задивиться у твою душу старий Бог. А на цій – якийсь митець-філософ поклав на чорне тло червоний безконечник...

Своїми коріннями писанка сягає дохристиянських часів. У багатьох міфологіях існує образ світового (космічного) яйця, з якого виникає всесвіт або народжується Бог-творець. У слов'ян яйце було початком всього, прообразом космосу; вони вірили, що весь світ є подібний до великого яйця: шкарлупа – це небо, плівка – хмари, білок – вода, жовток – земля.

Чисте гладкофарбоване або оздоблене візерунками яйце набуло символічного релігійно-обрядового значення ще задовго до християнства. Масове розписування яєць в Україні існувало протягом століть. У XIX ст. писанкарство у різних художніх варіантах побутувало на всій території України, про що свідчать давні колекції українських писанок у музеях Києва, Лубен, Львова, Кракова, Варшави, Брно та ін.

Із давніх-давен яйце, як і дерево, вважалося символом весняного пробудження природи, зародження життя, продовження роду, тощо.

Колись із писанками чинили магічні дії. Для забезпечення урожаю їх на весняного Юрія котили по зеленій пшениці і закопували у землю. Великоднього ранку молоді вмивалися водою, в яку перед тим клали крашанки та срібні монети, що вони надавали сили й краси. Освячені писанки були оберегом житла від грому й вогню, а людей і тварин – від «лихого ока», їх використовували як ліки від деяких захворювань.

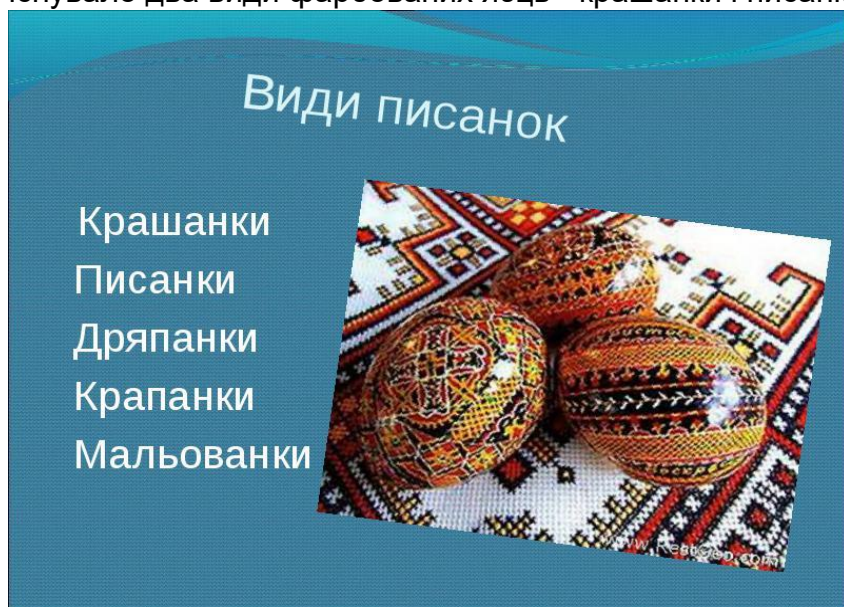
Сьогодні писанкарство збереглося і розвивається завдяки майстрам старшого покоління. Писанки продаються на ярмарках, у художніх салонах. Оригінальний орнамент писанок, не тільки чарує своєю вишуканістю, мініатюрністю, гармонією колориту, він несе прадавні символи світорозуміння природи, єднає з традиціями минулого. Українська писанка в світі є символом нашого народу.

Писанка - абсолютно унікальний витвір народного генія. Як пише Кара-Васильєва Т.: **«В усьому народному мистецтві немає такого предмету, який би конденсував у собі стільки образно-символічного змісту, як писанка. Її дарували на знак перемир'я, побажання здоров'я, краси, сили, врожаю, застосовували як запобігання від стихійного лиха. Від грому, пожежі; для лікування різних хвороб, від переляку, наговору; качали по зелені і закопували в землю на ниві, щоб хліб був повний і не вилягав, підкладали під вулик, аби безконечно роїлися бджоли...».**

Символічне значення писанки складається з двох складових частин:

- 1) із значення самого яйця, в якому є живий зародок півня (сонячної птиці);
- 2) із значення написаних на ньому символічних знаків.

Тому писанки ніколи не варили і не вживали в їжу, ними ніколи не бавилися в «битка» чи «котка», оскільки вони були позначені магічними знаками, пов'язаними з давніми віруваннями, й усвідомлення їх культового значення. Відповідно і обрядовий статус писанки був набагато вищий, ніж у крашанки. Варто нагадати, що в Україні існувало два види фарбованих яєць - крашанки і писанки.

КРАШАНКИ – варені яйця, зафарбовані в один колір. Їх вживали до їжі, коли розговлялися на Великдень, і використовували у великодніх забавах.

ПИСАНКИ – сирі яйця, з нанесеним на них символічним рисунком і зафарбовані у три-чотири кольора.

Писанка тісно пов'язана із старими українськими віруваннями, народним календарем, що базувався на сонячному циклі і якому:

–починаючи із зимового повороту сонця до моменту, коли день стає більшим від ночі;
–відповідали певним святкам: Калити, Коляди, Щедрівки, Ордані, Колодія і, нарешті, - Великодня. Власне у цей день святкували перемогу сонця над темнотою, життя над смертю, весни над зимою і, як сонячний символ, дарували «красні яєчка».

Про культове значення писанок свідчить сам процес їх писання, який є до певної міри обрядом, що починався у Чистий четвер. Крім яйця, особливе символічне ритуальне значення мали й інші речі, які використовувалися при писанні: вода, віск, вогонь, фарби...адже воду для миття яєць і роблення фарб писанкарка повинна була

брати непочату, яка має особливу цілющу силу, нести цю воду рано-вранці, не повертаючись назад чи по боках, при зустрічі з перехожим не мала вітатися і відповідати на питання, витримуючи повну мовчанку. Писанкарки мали вгамувати свої думки, заспокоїтися, не тримати на когось зла, не гніватися.

Цілком ймовірним є молитовний аспект писанки, у процесі писання примовляють текст, подібний на молитовний настрій. Писанкарка мала б словом і думкою – формулами-замовляннями, що переходять у молитву, - «замолити», закріпити магічну силу зорів, адже писанка належить до обрядової дійсності, якій притаманна єдність мисленевих, словесних, зображальних та інших форм. Окрім того, давні зори – це графічний запис молитви-прохання: про дощ, врожай, про жіночу плідність, тощо.

З мистецького погляду писанка вражає витонченістю розпису на маленькій площині; довершеністю і багатством композиційних варіантів й орнаментальних елементів та мотивів. Захоплюють ці мініатюри і своєю динамічністю, оскільки іноді потребують особливого сприйняття оберту на 90°, 180°, а то й на 360° градусів; часом такий рух буває ще складнішим, і ти оком біжиш за безконечником, як за філософією життя – без початку і кінця, усвідомлюючи, що десь тут, в яйці, криється загадка життя та смерті. Унікальною є і воскова техніка, в Південній Індії її використовують для орнаментування тканин, так званий гарячий батік.

Звичайно, орнамент заслуговує окремого слова. Деякі його ідеї – зображення дощу, зерна – нагадують форми примітивного мистецтва наскельних малюнків. Особливістю візерунку є те, що він не показує (не зображає речі такими, якими вони є), а розповідає (передає загальну ідею), наближаючись цим до піктографічного письма. Орнамент української писанки загалом перегукується з орнаментом посуду Трипільської культури, а це 3500-1700 років до Р.Х.

У різних регіонах існували різні традиції. Більшість орнаментів, які дійшли до нас, безперечно, дуже давнього походження, це знаки спілкування наших пращурів з природою, всесвітом, з тим духовним началом, яке керує усім. Ними вони позначували усе довкола, аби оберегти від злої дії і стягнути добру, Божу. Згодом для цього в них витворилася ціла система знаків. Чарівні знаки писалися відповідними кольорами. І нині частково збереглася символіка знаку і кольору. Символічних малюнків виявлено понад сотню різновидів. Не менш цікавими й поширеними в сучасних писанках, є старовинні космогонічні, тобто солярні знаки, які складаються зі стабільних форм стилізованого зображення небесних світил, - Сонця,

місяця, зірок. За кількістю ці орнаменти в писанкарстві посідають значне місце і є своєрідним гімном Сонцю – вічному джерелу тепла, найбільшій силі, що перемагає холод зими й повертає всьому живому весняне пробудження, радість весни.

Одним із найдавніших солярних знаків слід вважати «павуки» зі Східного Полісся. Писанку з цим знаком дарували як символ удачі і щастя.

Спіраль – це знак вегетативної й органічної плодючості, спіраль є володоркою часу.

Восьмираменна зірка, яку часто називають «Звздою» або «Рожею», була символом сонця, яке дарує людям тепло і радість.

Крапочки – символи небесних світил, а пізніше у християнстві стали символізувати сльози Божої Матері, горе, скорботу.

Серед різноманітних геометричних орнаментів сучасних українських писанок певне місце посідає досить своєрідний елемент у вигляді хвилеподібної смуги. В народі він має назву «Безконечник», і дуже розповсюджений у писанках Гуцульщини, Буковини, Поділля, Волині, Херсонщини, виступає домінуючим елементом орнаменту.

Аналіз фрагментів сучасного народного мистецтва України та археологічних пам'яток ясно показує, що хвилястий орнамент «безконечник» наші сучасні майстри успадкували з далеких часів минулого, і що походить він від мистецтва Трипільської культури.

Що ж символізує «безконечник»? Насамперед це знак вічності. Він означає нитку життя, вічність сонячного руху.

У декоративному розриси писанок Гуцульщини поширені зображення різних тварин: оленів, коників, риб, півнів та ін. Зображення коня пов'язували з культом сонця. А «небесні олені» породили все живе на землі: людей і тварин. «Риба» на писанці виступає як символ Ісуса Христа і новохрещених. Здавна вважалося, що півень – охоронець житла і дворища від вогню і блискавки.

Серед розмаїття традиційних зображень на писанках досить поширені орнаменти рослинного характеру. Одним з них є дерево життя – символ небесної осі, скарбниці життя, воно поєднує в собі теперішнє і минуле, сталість і рушійність, силу і слабкість, вершини і низини. Це символ природи, яка безперервно відновлюється. Колосся і зерно – уособлення предками святої їжі, символ урожаю. Дубовий листок символізує силу, стійкість і могутність Богів природи, виступає символом Божої справедливості.

Квіти символізують мудрість, красу, елегантність, подих любові і ніжності. За давніми віруваннями, квіти – обличчя ненароджених дітей.

Окрему групу в українських писанках складають елементи, що символізують різні ознаки всесвіту і світобудови, а також відображають взаємини людини з Богом та силами природи. Так, колесо – єднання найвищого спокою з напруженою силою,

завершенням досконалості, образом Божої Вічності. У загальнохристиянському розумінні колесо- символ безсмертя, безконечної Божої любові.

Хрест – символ всесвіту, знак чотирьох сторін світу, чотирьох вітрів, чотирьох пір року, чотири стихії світу - вогонь, вода, повітря, земля.

Тригвер (зображення трикутника) – символ вогню, безсмертя, чоловічої та жіночої сили. У християнстві – це символ Пресвятої Трійці.

Блискавка символізує небесний вогонь, одночасно караючий і освячуючий. У християнстві – це блиск Божої ласки.

Триріг – символ Святої Трійці та святого вогню, знак святого числа «3», три божества; число «3» - символ симетрії і порядку.

Клинці. Писанка «40 клинців» символізує точки життя, успіх господарства, добробут та чесність людини. Також вона була символом сорока бажань і благань людини. У християнстві 40 трикутників символізують 40 мучеників, 40днів посту.

Свою певну символіку мають і кольори писанок.

Символічне значення кольору

Червоний – радість, любов, умилювання духів;

Жовтий, оранжевий – тепло, світло, надія на краще життя;

Зелений – пробудження природи, надія на майбутній урожай;

Синій – сила і здоров'я, здоровий дух;

Чорний – нескінченність життя людини, продовження його в потойбічному світі;

Білий – чистота і світлість людської душі.

На писанці за допомогою символічних знаків, які дійшли до нас із глибини віків, та символічної абетки можна зашифрувати будь-яке повідомлення, а також день тижня, число, місяць та рік, коли було написано писанку.

У багатьох народів збереглися перекази, в яких яйце виступає джерелом життя, світла і тепла, навіть зародком усього Всесвіту. Існують також численні варіанти легенд, які пояснюють побутування писанок під час Великодніх свят, пов'язують виникнення традицій писанкарства з євангельськими подіями (страстями Христа) тощо.

Існує багато легенд про виникнення писанок. Ось одна з них. **Після свого Воскресіння Христос переміг диявола та закував його у 12 ланцюгів та зачинив його за 12 дверима з 12 замками. Проте диявол не втратив свою силу та намагався вийти. Ось йому залишилася остання перепона (11 уже було подолано). Але саме у цей момент задзвонили дзвони у церкві та люди почали дарувати один одному писанки та вітатися: «Христос Воскрес!». Тоді з'явилися нові ланцюги та перепони на шляху диявола. І вони будуть до тих пір, доки люди розписують писанки та вітають одне одного з воскресінням Господа.**

ДЖЕРАЛА ІНФОРМАЦІЇ:

1. **Манько В.** Українська народна писанка. – Львів: Свічадо, 2006.-47 с.
2. **Українська** писанка:[Електронний ресурс].-Режим доступу:
<http://ua.coolreferat.com>
3. **Писанка**:[Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://traditions.in.ua>